

Boronkai Dóra

A szövegértési képesség fejlesztése oktatóvideókkal

A tanulmány az egyes szövegértési szintek fejlesztési lehetőségeit vizsgálja meg a napjainkban egyre népszerűbb oktatóvideók alkalmazásával összefüggésben. Az információk keresését elváró szó szerinti olvasás, a következtetések levonását kívánó értelmező olvasás, a szöveg kritikai vizsgálata és a képzelőerő kreatív működtetése egyaránt megvalósítható a különböző típusú oktatóvideók segítségével. A tanulmány az elméleti bevezetőben áttekinti a szövegértő olvasás szintjeihez kapcsolódó főbb műveleteket és feladattípusokat. Foglalkozik a hallás utáni megértés stratégiáival és fejlesztési eljárásaival. A következő részben többféle videótípust (előadás-típusú, animációs, kombinált, interaktív stb.) vizsgál meg abból a szempontból, hogy mely szövegértési szintek fejlesztésére nyújtanak lehetőséget a vizuális és a verbális, a hallott és az olvasott információk együttes értelmezésén keresztül a tanórán alkalmazott különböző munkaformák vagy önálló tanulás esetében. A tanulmány konkrét oktatóvideók segítségével az egyes szövegértési szintekhez, művelet- és gyakorlattípusokhoz kapcsolódó feladatokat mutat be, amelyek mintájára az általános iskola felső tagozatán, valamint a középiskolában tanuló diákok számára további feladatok készíthetők. A feladatokat három csoportba sorolja: az oktatóvideók megtekintését megelőző bevezető, ráhangoló, az oktatóvideó megtekintése közben végzett és az oktatóvideó megtekintését követő reflektáló feladatok. A tanulmány azt is szemlélteti, hogy az oktatóvideók hogyan járulhatnak hozzá nemcsak a szövegértési képesség, hanem a nyelvi készségek multifunkcionalitásának a fejlődéséhez is.

Bevezetés

A hallás utáni szövegértési képesség a négy fő nyelvi készség – a beszéd-készség, az íráskészség, az olvasott és a hallott szöveg értésének a készsége közé sorolható. A szakirodalom alapján a kommunikációs szituációk szerinti megoszlás szerint a kommunikáció 45%-át valamilyen szöveg hallgatása teszi ki (Rivers–Temperly 1978; Oxford 1993; Celce-Murcia et al. 1995, idézi Hedge 2000). Ez az adat jól mutatja, hogy a hallott szöveg értésének a készsége a leggyakrabban alkalmazott nyelvi készség, az információ megszerzését és feldolgozását legnagyobb részben erre a készségre támaszkodva végezzük. Ennek ellenére a hallás utáni szövegértés képességének a fejlesztése sokáig nem kapott akkora hangsúlyt a formális oktatásban, mint az olvasott szövegek megértésének a képessége. Napjainkban a digitális világ újításai nemcsak az informális, hanem a formális ismeretszerzésben is egyre gyakrabban jelennek meg, ezért a különböző hallgatott tartalmak, például podcastok, rövid videók, oktatóvideók mennyisége ugrásszerűen emelkedik. Ebből adódóan egyre inkább és kiemelten fontos az olvasott szövegek megértésének a fejlesztése mellett a hallott szövegek értésének a stratégiáit is megismertetni és fejleszteni az oktatásban.

A nemzetközi szakirodalom szerint számos kutatás hozott pozitív eredményeket a témával kapcsolatban. Taghani és Ghafournia (2018) vizsgálatukban az iráni középiskolások hallás utáni szövegértésének a fejlesztését tanulmányozták multimédiás tartalmak alkalmazásával. A kutatás során a résztvevők anyanyelvi multimédiás oktatóvideókat tekintettek meg, amelyek célja a hallgatók hallás utáni megértési képességeinek a növelése volt. Az eredmények szignifikáns javulást mutattak a hallás utáni szövegértés terén azoknál a diákoknál, akik a multimédiás anyagokat használták, összehasonlítva a hagyományos tanítási módszerekkel.

A szerzők hangsúlyozzák, hogy a multimédiás oktatóvideók többcsatornás ingerükkel – auditív, vizuális és kontextuális elemekkel – hozzájárulnak a komplex nyelvi input feldolgozásához, és így hatékonyan támogatják a hallás utáni megértést. Emellett a tanulók motivációja is nőtt, ez tovább segítette a tanulási folyamatot. Sembiring és Katemba (2023) középiskolás diákok körében végzett vizsgálata azt mutatta, hogy az angol nyelvű YouTube-oktatóvideók használata jelentősen javította a hallgatók hallás utáni szövegértési képességét. A tanulók visszajelzései alapján a videók nemcsak a szókinccs bővítésében, hanem a lényeges információk felismerésében és a részletek megértésében is segítettek. Ez az eredmény alátámasztja, hogy a vizuális és az auditív ingerek együttes alkalmazása hatékony tanulási környezetet teremt a hallás utáni megértés fejlesztéséhez. A kutatások mellett a nemzetközi szakirodalomban már olyan számítógépes fejlesztőprogramok is megjelentek (például Horne 2017), amelyek a hallás utáni és az olvasási szövegértés fejlesztését egyaránt megvalósítják (Steklács et al. 2020).

Egy hazai vizsgálat rámutatott arra, hogy a több csatornán érkező ingerek nem megnehezítik, hanem segítik az információ megértését. A kísérletben – a korábbi kutatásokkal (Gósy 1996) megegyezően – legkevésbé hatékonyak a hallott szöveg megértése bizonyult, ezt követte az olvasott szövegek megértése, a legjobb eredményt pedig az auditív és a vizuális csatorna együttes alkalmazása hozta (Balla 2019). Ez a vizsgálat is alátámasztja az oktatóvideók alkalmazásának a hatékonyságát a szövegértési képesség fejlesztésében. A fenti eredmények pedagógiai szempontból is fontosak, hiszen segítenek hatékonyabb oktatási stratégiák kialakításában, amelyek mind az általános, mind a középiskolás diákok szövegértési képességeit fejlesztik.

Jelen tanulmány a hallás utáni szövegértési képesség fejlesztéséhez kíván hozzájárulni azzal, hogy az egyes szövegértési szintek fejlesztési lehetőségeit vizsgálja meg a napjainkban egyre népszerűbb, a vizuális és az auditív csatornát egyaránt kihasználó oktatóvideók alkalmazásán keresztül. Az információk keresését elváró szó szerinti olvasás, a következtetések levonását kívánó értelmező olvasás, a szöveg kritikai vizsgálata és a képzelőerő kreatív működtetése egyaránt megvalósítható a különböző típusú oktatóvideók segítségével. A tanulmány többféle videótípust (előadás-típusú, animációs, kombinált stb.) vizsgál meg abból a szempontból, hogy mely szövegértési szintek fejlesztésére nyújtanak lehetőséget a vizuális és a verbális, a hallott és az olvasott információk együttes értelmezésén keresztül a tanórán alkalmazott különböző munkaformák vagy önálló tanulás esetén.

Elméleti háttér

A szövegértő olvasás szintjei

A szövegértés szintjei többféle szempontrendszer alapján is elkülöníthetők. A nemzetközi szakirodalomban azt az ötfokú skálát alkalmazzák, amely az információk kiválasztását és az egyszerű kapcsolatok felismerését sorolja az első szintre. Az információk lokalizálása, a szöveg tartalma és a meglévő tudás összevetése a második, a kapcsolatok keresése és a szöveg rendezése a harmadik szinten áll. Ennél mélyebb tudást jelent a következtetések levonása és az értelmezés, valamint az ötödik szinten álló összehasonlítás, kritikai értékelés és a reflektálás képessége (Vári 2003).

A hazai szakirodalomban is többféle lehetőséggel találkozhatunk. A Monitor-vizsgálat (Vári et al. 2000) során elkülönült a felismerés, az egyszerű következtetés, az integrálás és a komplex háttérismeretek alkalmazásának a képessége. A szövegértés tárgyának és szintjének a függvényében pedig az interpretáló és a kritikai olvasás különböztethető meg (Horváth 2003). Egy másik felosztás szerint a szöveg megértése négy szintre differenciálódik (Adamikné Jászó 2003). A legegyszerűbb szint a szó szerinti olvasás, amelyben az információk keresése, az összpontosítás az információkra és visszakeresésükre, a szövegben kifejezett fontos gondolatok megtalálása, kiválasztása, az olvasottak szó szerinti megértése szerepel. A szó szerinti szövegértés legfontosabb műveleteit és az ehhez kapcsolódó feladattípusokat foglalja össze az 1. táblázat.

1. táblázat

A szó szerinti szövegértési szint műveletei és feladattípusai (Boronkai 2005)

Műveletek	Feladattípusok
Adott szó kikeresése és megértése szómagyarázati módszerek használatával	Szemléltetés, szavak jelentésének kikeresése, kikövetkeztetés a szöveggörnyezetből, mondatba helyezés, rokon vagy ellentétes jelentésű szó használata, összetett szavak „lefordítása”, jelentéstérkép, jelentésháló, komponenses elemzés
Kulcsszók, kifejezések vizsgálata	Klasszikus szómeghatározás
Információk lokalizálása	Adatok, helységnevek, időpontok, személynevek keresése adott szövegben
Események, nevek, adatok kiegészítése	Hiányzó szöveg adatainak a kiegészítése
Adott mondat kikeresése és megértése	Tanári kérdésekre válaszoló mondatok keresése, megszakított, bonyolult bővítményeket tartalmazó és összetett mondatok értelmezése mondatrészek szerinti elemzéssel, szerkezeti ábra készítésével

Ennél magasabb rendű az értelmező olvasás, a következtetések levonása, tehát a felszíni jelentésen túl a szöveg mélyére vonatkozó következtetések felismerése, a szöveg kohéziójának a megértése, a megjelenő információk és az olvasás alatt aktiválódó gondolatok felhasználása az értelmezésben. Az interpretáló olvasás során az egyes szövegegységek befogadása a teljes szövegösszefüggésben történik. Ennek a szintnek a műveleteit és lehetséges feladattípusait foglalja össze a 2. táblázat.

2. táblázat

Az értelmező olvasás műveletei és feladattípusai (Boronkai 2005)

Műveletek	Feladattípusok
Egyszerű kapcsolatok felismerése, logikai viszonyok számbavétele, fogalommal végzett műveletek	Ok-okozati viszonyokra, célokra, eszközökre utaló kötőszók, névmások keresése, felosztások és meghatározások keresése, kiegészítése, készítése
Fogalmak, témák, címek azonosítása, a cím és a szöveg viszonyának a megfogalmazása	Címadás cím nélküli szöveghez, új cím adása, cím és alcím kapcsolatának a megfogalmazása, alcím kiválasztása
A szöveg szerkezeti sémájának a megállapítása, a szerkezet által közvetített jelentések megértése	Nyelvtani eszközök keresése vagy alkotása az adott sématípusokhoz: időrendi, ok-okozati, összehasonlító, felsorolásra épülő, tematikus sorrendet követő
A szövegösszefüggés megértése	Anafora, katafora, deixis keresése
Az információ és a mondatok közötti összefüggés megértése, az információk közötti kapcsolat feltárása	A mondatok közötti kötőszók keresése, kitétele, párhuzam, különbségek és hasonlóságok keresése
A szöveg egységeinek rendezése a fő gondolat szerint, a szövegrész jelentésének a megállapítása a szövegösszefüggésben	Bekezdések, mondatok sorrendjének a megállapítása, mondatfoglalásból összefüggő szöveg alkotása, rossz helyen lévő mondat, felcserélt mondatok valódi helyének a megtalálása, bekezdések és témák összefüggéseinek a meghatározása, bekezdésekre tagolás, tételmondatok alkotása, vázlat készítése
Egyszerű következtetések levonása a szöveg megértése után, sorok közti olvasás	Implikációk, bennfoglalások felismerése, kiegészítése
A szerző céljának és nézőpontjának a megállapítása	Válasz keresése a <i>Miért írta? a Logikai vagy érzelmi a tárgyalásmód? és a Tárgyilagosa-e a szöveg?</i> kérdésekre

A bíráló, kritikai olvasás a szövegből levont bonyolult következtetések megalkotása és igazolása a világról való ismeretekre, előzetes tapasztalatokra vagy más ismeretforrásokra támaszkodva. Ide sorolható a szöveg kritikai vizsgálata, a szerkezet, a nyelvhasználat, a szerzői nézőpont objektivitásának az értékelése, a szövegegységek és a teljes szöveg értelmezése más szövegek kontextusában, a szöveg összevetése más kontextusokkal. A bíráló-kritikai olvasás művelet- és feladattípusait összegzi a 3. táblázat.

3. táblázat
A bíráló-kritikai olvasás műveletei és feladattípusai (Boronkai 2005)

Műveletek	Feladattípusok
Kritikai észrevételek megfogalmazása	Negatívumok és pozitívumok gyűjtése a szöveggel kapcsolatban, hibás adatok kikeresése
Relevanciák kiválasztása, viszonyítás normákhoz, a valósághoz	Állítások igazságtartalmának a megítélése
Kapcsolat keresése más szövegekkel a komplex háttértudás alapján	Saját gondolatok összevetése irodalmi vagy tudományos szövegekkel
Asszociációk keresése	A szöveg által elindított gondolati lánc feljegyzése
Értékelés	Válasz keresése <i>A szerző jól ismeri-e tárgyat?, Írása korszerű-e?</i> kérdésekre
Reflektálás a szerző állásfoglalásáról	Véleményalkotás

A megértés legmagasabb szintje az alkotó, kreatív olvasás, a szöveg továbbfejlesztése, a képzelőerő, a fantázia működtetése, az elképzelt tartalmak szóbeli vagy írásbeli megfogalmazása. E szövegértési szint műveletei és fő feladattípusai a 4. táblázatban láthatók.

4. táblázat
Az alkotó-kreatív olvasás műveletei és feladattípusai (Boronkai 2005)

Műveletek	Feladatok
A cím és a műfaj összefüggéseinek a megállapítása	A cím alapján a műfaj meghatározása, más műfajra utaló, új cím adása
A cím és a szöveg tartalma közötti kapcsolat feltárása	Cím alapján a szöveg tartalmával kapcsolatos előfeltevések megfogalmazása
A vizuális gondolkodás fejlesztése	Következtetés a szöveg tartalmára a képek, illusztrációk segítségével
A szóbeli kifejezőkészség fejlesztése	Kérdések megfogalmazása a szöveg várható információival kapcsolatban
A fantázia fejlesztése, szövegalkotás	A szöveg befejezése, folytatása, javítása, újrafogalmazása
Szöveg és cselekvés összehangolása	Dramatizálás (irodalmi szövegek esetén)

A hallott szöveg megértése

A hallott szöveg megértésének alapvetően két fő stratégiáját különbözteti el a vonatkozó szakirodalom (Szabó 2019). A top-down (felülről lefelé irányuló) szövegértés során a hallgató a meglévő tudását alkalmazza a szöveg értelmezésére, függetlenül attól, hogy az egyes nyelvi elemeket pontosan érti-e. Ezt a folyamatot a kommunikációs kontextus és az előzetes ismeretek együttesen segítik (Hedge 2000; Scrivener 2005). A kommunikációs szituáció jellemzői – például a beszélők közötti viszony, céljaik, a helyszín és a téma – lehetővé teszik a szöveg jelentésének az előrejelzését. A szövegértés pszichológiai alapját a sémaelmélet adja (Hedge 2000), amely szerint az egyén világról szerzett ismeretei mentális sémákba szerveződnek. A szavak, kifejezések hallatán az adott fogalomhoz kapcsolódó séma aktiválódik, megkönnyítve az értelmezést. A sémák kulturális különbségeket is tükrözhetnek, és két fő típusuk különíthető el. A formai sémák a meghatározott szövegtípusok jellemző szerkezetét és fordulatait tartalmazzák, a tartalmi sémák adott témákra vagy kulturális háttérismeretekre épülnek. A sémák egy adott helyzetben várható nyelvi és viselkedési mintázatokat is előre jeleznek, azaz forgatókönyveket alkotnak.

Az alulról felfelé irányuló szövegértés során a hallgató az elhangzott nyelvi egységekből – szavakból, mondatokból és szövegrészekből – kiindulva építi fel a jelentést. Ehhez lexikai és szintaktikai ismereteit alkalmazza: a szavak jelentését, valamint a nyelvre jellemző mondatszerkezeti szabályokat (Hedge 2000).

Ez a megközelítés különbözik a top-down értéstől, mivel itt a jelentésalkotás nem a világról szerzett előzetes tudásra, hanem a szöveg nyelvi sajátosságaira épül. A hallgató az akusztikai, lexikai, szintaktikai és diskurzusszintű elemeket használja a megértéshez (Hedge 2000; Scrivener 2005). Az akusztikai jellemzők – például a hangok, a hangsúly, az intonáció, a ritmus és a tempó – fontos szerepet játszanak a jelentés és a beszélő szándékának az értelmezésében. A nagyobb szövegegységek feldolgozásakor a diskurzusról szerzett ismeretek segítik a hallgatót abban, hogy a szöveg szerkezetére és tartalmára vonatkozó elvárásokat alakítsa ki. A memória kulcsszerepet játszik a hallott szöveg értelmezésében. A rövid távú memória segíti a nyelvi elemek gyors feldolgozását és a szöveg további részére vonatkozó előrejelzéseket, de túlterhelődhet, ha túl sok ismeretlen vagy nehezen érthető információt kell tárolnia. A hosszú távú memória inkább a szöveg lényegét őrzi meg, és támogatja a felülről lefelé irányuló megértést, amely segít a hallgatónak a fő üzenet megragadásában (Szabó 2019).

A hallás utáni értés kétféleképpen gyakorolható. Az extenzív hallgatás célja, hogy a tanuló élvezze a hallott anyagot, ezért jellemzően a saját érdeklődésének megfelelő tartalmakat választ (például filmeket, sorozatokat). Ezzel szemben az intenzív hallgatás inkább a nyelvi készségek fejlesztésére irányul, és általában tanári irányítással, konkrét feladatokkal támogatva zajlik (Szabó 2019). A jelen tanulmány ez utóbbi hallgatástípusra mutat lehetőségeket az oktatóvideók felhasználásával.

Az oktatóvideók jellemzői

A digitális aszinkron kommunikáció vizsgálatával az utóbbi években kezdett el foglalkozni a szakirodalom. A kutatások az oktatóvideók jellemzői alapján megalkották a videók tipológiáját is (Boronkai–Maczó 2025). A legalapvetőbb és a hagyományos, illetve digitális osztálytermi kommunikációhoz leginkább hasonlító típusba tartoznak az előadás-stílusú videók, amelyekben egy oktató előadást tart egy témáról, ezt gyakran diákkal vagy vizuális segédanyagokkal kiegészítve. Az animált oktatóvideók mozgó grafikákat használnak az információk közvetítésére, ezzel vonzóbbá és érthetőbbé teszik az összetett témákat. A kettő kombinációja is létezik, ilyenek az animációkat használó, ugyanakkor az előadó képével és alámondásával megszerkesztett videók. A demonstrációs videók lépésről lépésre bemutatják, hogyan kell végrehajtani egy bizonyos feladatot, az interaktív videókban pedig lehetőség van a nézők bekapcsolódására kérdések megválaszolásával vagy feladatok megoldásával. A kérdés-válasz videókban oktatók válaszolnak a diákok vagy a közönség kérdéseire, gyakran valós idejű interakció formájában. A legmodernebb technikát használják fel a VR- vagy AR-videók, amelyek egy izgalmas virtuális valóságba kalauzolják a nézőket egy adott tananyag bemutatásakor. A fenti tipológiára jellemző, hogy az egyes típusok nem egymástól élesen elkülönülve, hanem egyszerre akár több típus jellemzőit magukon hordozva jelennek meg a gyakorlatban.

A fenti tipológia alapján a kutatások megvizsgálták, hogy melyek azok a jellemzők, amelyek hatékonyá tehetnek egy oktatóvideót a tanulási folyamat során, milyen formai és tartalmi preferenciák jelennek meg a hallgatók, a diákok részéről velük szemben. Ezek közül a jelen kutatásban vizsgált oktatóvideók szempontjából releváns aspektusokat érdemes kiemelni. Elsőként a vizuális elemek szerepét, amelyek kulcsszerepet játszanak a tanulók figyelmének a fenntartásában. A legjellemzőbb vizuális elemek az oktatóvideókban a feliratok, a képek, a táblázatok, a diagramok, az animációk és az infografikák (Mayer 2021), amelyek növelik a motivációt (Harrison 2019), és megkönnyítik a nehezebb tananyagok megértését (Noetel et al. 2021). Fontos szempont a videó terjedelme, amely szintén befolyásolja a tanulók figyelmének a fenntartását és az információk befogadásának a mértékét. A videók ideális hosszáról megoszlanak a vélemények, Brame (2016) kutatása alapján 10–15 perc közé tehető, más források 6–15 percet határoznak meg. Az időtartamra vonatkozó elvárások abban megegyeznek, hogy a maximális időtartamot 20 percre teszik, mert a kognitív terhelés növekedése miatt az ennél hosszabb videók már nehezítik a tanulók koncentrációját. A tartalmi szempontok közül kiemelkedik az elmélet és a gyakorlat aránya. A kutatások azt igazolták, hogy a diákok

könnyebben megjegyeznek információkat abban az esetben, ha ezt valamilyen gyakorlati példa vagy esettanulmány támasztja alá (Ding et al. 2024). A másik ilyen szempont a videó interaktivitása, mivel a videóban szereplő kvízek, megállító kérdések, feladatok, döntési pontok fokozzák a figyelmet és a tanulói aktivitást (Ploetzner 2022). A kutatások azt is kimutatták, hogy a hatékonyságot befolyásolja a videó stílusa. Az előadó közérthető, akár humoros kommunikációja nagymértékben elősegítheti a tananyag elsajátítását, így a videó eredményességét is.

A jelen tanulmánynak nem célja az oktatóvideók hatékonyságának a vizsgálata, a minta kiválasztásakor azonban figyelembe vette a hatékonysági kutatások eddigi eredményeit, feltételezve, hogy a tananyag elsajátítása szempontjából hatékony oktatóvideó a szövegértési képesség fejlesztésében is eredményesebbnek bizonyulhat. A kiválasztott videók esetében a vizuális elemek, az időtartam, a stílus és a hangnem, a feladatok összeállításánál pedig az interaktivitás és az együttműködés lehetősége volt az irányadó szempont.

Oktatóvideós jógyakorlatok a szövegértési képesség fejlesztésére

A konstruktivista tanulásfelfogás alapján az új ismeret elsajátításának három fontos fázisa létezik. A ráhangolás fázisában a tanulók előzetes tudásának aktív felidézése a cél, hogy az új információk a már meglévő tudás kontextusába ágyazódhassanak be. Itt kerülhet sor a tévedések, félreértések tisztázására is. A tanóra második szakasza a jelentésteremtés fázisa, amelyben az új információk megismerése, a szöveg elolvasása, értelmezése, az új ismeretek és az előzetes tudás összekapcsolása következik. A reflektálás fázisában az új ismeretek megszilárdítása a fő cél saját megfogalmazással, véleményalkotással, a tanulók közötti gondolatcserével. Mindez a rugalmas gondolkodás fejlesztését szolgálja (Bárdossy et al. 2002).

Ez alapján a felfogás alapján a hallás utáni szövegértés fejlesztése is három fő szakaszra bontható. Az első lépés az előkészítés, amelynek célja, hogy a hallgató ráhangolódjon a szövegre, és megfelelő kontextust kapjon a megértéséhez. Ezt követik a hallgatás közbeni feladatok, amelyek fokozatosan segítik a hallgatót abban, hogy először a szöveg fő mondanivalóját ragadja meg, majd egyre részletesebb információkat is ki tudjon szűrni belőle. Végül a hallgatás utáni feldolgozás szakasza következik, amely lehetőséget biztosít a hallottak megbeszélésére, valamint arra, hogy a tanuló más nyelvi készségeit is fejlessze a feldolgozott szöveg kapcsán (Szabó 2019).

A következő részekben ismertetett feladatok tanórai alkalmazása elsősorban az általános iskola felső tagozatán, valamint a középiskolában tanuló diákok számára ajánlott. A pontos életkori ajánlást a szövegértési szintek, a feladat- és művelettipusok, valamint az oktatóvideók témája, a tananyaghoz való illeszkedése határozza meg. E változók mentén az ismertetett feladatok mintájára az aktuális tananyaghoz, fejlesztési célokhoz illeszkedően az életkori sajátosságok figyelembevételével új feladatok is készíthetők.

Bevezető, ráhangoló feladatok

Ha a tanórát teljes egészében egy oktatóvideó feldolgozására építjük, érdemes az RJR-modellhez (ráhangolás – jelentésteremtés – reflektálás) hasonlóan a ráhangolás fázisával kezdeni a feldolgozást (Bárdossy et al. 2002). A ráhangolás fázisában nagyon sok lehetőség van a tananyag eredményes elsajátításának a megalapozására. Ennek a szakasznak a legfontosabb célja a tanulók előzetes tudásának aktív felidézése, a téma iránti érdeklődés felkeltése, a tanulás iránti motiváció megalapozása.

Mivel a feladatok felépítésében fontos betartani a szövegértési szintek szerinti fokozatosságot, a ráhangolást célszerű az első, szó szerinti szövegértéshez kapcsolódó feladattal elkezdni. Az alábbi feladat azért is megfelelő ebben a szakaszban, mert a szavak szintjével kezdi el a szövegértési képesség fejlesztését, így a nyelvi szintek tekintetében is betartja a fokozatosság elvét.

1. feladat

Ajánlott korosztály	5. évfolyam
Tananyag	Magyar nyelv: A hangalak és jelentés viszonya
Szövegértési szint	Szó szerinti szövegértés, az információk keresésének a szintje
Szövegértési művelet	Adott szó megértése
Feladattípus	Szemléltetés
Nyelvi szint	Szavak szintje
Cél	Előzetes ismeretek feltárása, motiváció
A szövegértést fejlesztő módszer	Memóriakártya
Feladatlírás	A kártyákon a hangalak és jelentés viszonya alapján azonos alakú, többjelentésű, ellentétes jelentésű és hasonló alakú szavak illusztrációi szerepelnek, amelyek párosítása a memóriajáték szabályai szerint történik.
Munkaforma	Páros munka
Eszköz	1. számú melléklet: Memóriakártyák a hangalak és jelentés viszonyához
Az oktatóvideó elérhetősége	https://zanza.tv/magyar-nyelv/jelentestan/hangalak-es-jelentes-viszonya

Az oktatóvideó megtekintése közben végzett feladatok

A tanóra második szakasza a jelentésteremtés fázisa, amelyben sor kerül az új információk megismerésére, a szöveg elolvasására, értelmezésére, az új ismeretek és az előzetes tudás összekapcsolására. A tanóra második, új ismeretet feldolgozó szakaszában a szövegértési képesség nemcsak a szövegek olvasása, hanem az oktatóvideók hallgatása közben végzett feladatokkal is fejleszhető. A szövegértési és nyelvi szintek szerinti fokozatosság elvét itt is fontos betartani, vagyis a szó szerinti szövegértéstől és a szavak szintjétől érdemes haladni a kreatív szövegértés szintjéig, ahol már a teljes szövegre vonatkozó feladatok is adhatók.

A szó szerinti szövegértés, az információk keresésének a szintje

2. feladat

Ajánlott korosztály	5. évfolyam
Tananyag	Magyar nyelv: A hangalak és jelentés viszonya
Szövegértési szint	Szó szerinti szövegértés, az információk keresésének a szintje
Szövegértési művelet	Információk lokalizálása
Feladattípus	Adatok, helységnevek, időpontok, személynevek keresése adott szövegben
Nyelvi szint	Szavak szintje
Cél	A tananyag feldolgozása
Oktatóvideó típusa	Animált oktatóvideó
Oktatóvideó témája	A hangalak és a jelentés viszonya
A szövegértést fejlesztő módszer	Bingószelvény
Feladatlírás	Az előadás során elhangzott és a bingószelvényen is szereplő kulcsszavak megkeresése és áthúzása
Munkaforma	Egyéni munka
Eszköz	2. számú melléklet: bingószelvény
Az oktatóvideó elérhetősége	https://zanza.tv/magyar-nyelv/jelentestan/hangalak-es-jelentes-viszonya

3. feladat

Ajánlott korosztály	10. évfolyam
Tananyag	Irodalom: Kármán József: <i>Fanni hagyományai</i>
Szövegértési szint	Szó szerinti szövegértés, az információk keresésének a szintje
Szövegértési művelet	Adott mondat kikeresése és megértése
Feladattípus	Tanári kérdésekre válaszoló mondatok keresése
Nyelvi szint	Mondatok szintje
Cél	A tananyag feldolgozása
Oktatóvideó típusa	Előadás-típusú, hosszú oktatóvideó
Oktatóvideó témája	Kármán József: <i>Fanni hagyományai</i>
A szövegértést fejlesztő módszer	Kincskereső játék
Feladatleírás	Az előadás hallgatása közben a táblázat kérdéseinek a megválaszolása
Munkaforma	Egyéni vagy páros
Eszköz	3. számú melléklet: Kincskereső feladatlap
Az oktatóvideó elérhetősége	https://www.youtube.com/watch?v=tRNqCKzufJk (4:20–11:00)

Értelmező szövegértés, a következtetések levonásának a szintje

4. feladat

Ajánlott korosztály	7. évfolyam
Tananyag	Magyar nyelv: Költői eszközök
Szövegértési szint	Értelmező szövegértés, a következtetések levonásának szintje
Szövegértési művelet	Egyszerű kapcsolatok felismerése, logikai viszonyok számbavétele, fogalommal végzett műveletek
Feladattípus	Meghatározások kiegészítése hallott szöveg alapján
Nyelvi szint	Szavak és mondat szintje
Cél	A tananyag feldolgozása
Oktatóvideó típusa	Előadás-stílusú, rövid oktatóvideó (TikTok)
Oktatóvideó témája	Költői eszközök
A szövegértést fejlesztő módszer	Hiányos szöveg
Feladatleírás	Meghatározások kiegészítése a hiányzó szavakkal: meghatározott fogalom, fölérendelt nemfogalom, megkülönböztető jegy
Munkaforma	Egyéni
Eszköz	4. számú melléklet: Hiányos szöveg
Az oktatóvideó elérhetősége	https://www.tiktok.com/@hrvthattila/video/7168800710807670022

5. feladat

Ajánlott korosztály	10–12. évfolyam
Tananyag	Irodalom: Novellaelemzés
Szövegértési szint	Értelmező szövegértés, a következtetések levonásának a szintje
Szövegértési művelet	A szöveg egységeinek rendezése a fő gondolat szerint, a szövegrész jelentésének a megállapítása a szövegösszefüggésben
Feladattípus	Bekezdések, mondatok sorrendjének a megállapítása
Nyelvi szint	Mondatok és szöveg szintje
Cél	A tananyag feldolgozása
Oktatóvideó típusa	Előadás-stílusú, rövid oktatóvideó (TikTok)
Oktatóvideó témája	Novellaelemzés
A szövegértést fejlesztő módszer	Idővonal

Feladateleírás	A szöveg hallgatása közben a lényeges elemek jegyzetelése a kártyák egyik oldalára, a kártyák hátoldalára időbélyeg készítése. A szöveg meghallgatása után a kártyák összekeverése, elhelyezése egy idővonalon az időbélyeg ismerete nélkül, majd az időbélyeg ellenőrzésével a helyes sorrend megállapítása.
Munkaforma	Csoportmunka
Eszköz	Kártyák
Az oktatóvideó elérhetősége	https://www.tiktok.com/@hrvthattila/video/7441566225487891734

A kritikai, bíráló szövegértés szintje

6. feladat

Ajánlott korosztály	9. évfolyam
Tananyag	Irodalom: Dante: <i>Isteni színjáték</i>
Szövegértési szint	A kritikai, bíráló szövegértés szintje
Szövegértési művelet	Relevanciák kiválasztása, viszonyítás a normákhoz, a valósághoz
Feladattípus	Állítások igazságtartalmának a megítélése
Nyelvi szint	Mondatok és szöveg szintje
Cél	A tananyag feldolgozása
Oktatóvideó típusa	Kombinált, előadás-stílusú, hosszú oktatóvideó
Oktatóvideó témája	Dante: <i>Isteni színjáték</i>
A szövegértést fejlesztő módszer	Függős
Feladateleírás	A videót a tanár által meghatározott pontokon megállítva igaz/hamis állítások megfogalmazása az adott szakasz alapján, majd ezek igazságtartalmának a megítélése.
Munkaforma	Csoportmunka
Eszköz	Kártyák
Az oktatóvideó elérhetősége	https://www.youtube.com/watch?v=i--nIDkdBJU

7. feladat

Ajánlott korosztály	9. évfolyam
Tananyag	Irodalom: Dante: <i>Isteni színjáték</i>
Szövegértési szint	A kritikai, bíráló szövegértés szintje
Szövegértési művelet	Kapcsolat keresése más szövegekkel a komplex háttértudás alapján
Feladattípus	Saját gondolatok összevetése irodalmi vagy tudományos szövegekkel
Nyelvi szint	Szöveg szintje
Cél	A tananyag feldolgozása
Oktatóvideó típusa	Kombinált, előadás-stílusú, hosszú oktatóvideó
Oktatóvideó témája	Dante: <i>Isteni színjáték</i>
A szövegértést fejlesztő módszer	Venn-diagram
Feladateleírás	Az előadás hallgatása közben a Venn-diagram kitöltése az alapján, hogy az adott információt a tanulók a videóban hallották, az órán tanulták, esetleg mindkét forrás érvényes, vagy egyik forrásban sem szerepel az adott információ, de a tanulóknak van róla ismerete.
Munkaforma	Csoportmunka
Eszköz	5. számú melléklet: Venn-diagram
Az oktatóvideó elérhetősége	https://www.youtube.com/watch?v=i--nIDkdBJU

Az alkotó, kreatív szövegértés szintje

8. feladat

Ajánlott korosztály	10. évfolyam
Tananyag	Irodalom: Jókai Mór: <i>Az arany ember</i>
Szövegértési szint	Az alkotó, kreatív szövegértés szintje
Szövegértési művelet	A cím és a szöveg tartalma közötti kapcsolat feltárása
Feladattípus	Cím alapján a szöveg tartalmával kapcsolatos előfeltevések megfogalmazása
Nyelvi szint	Mondatok szintje
Cél	A tananyag feldolgozása
Oktatóvideó típusa	VR-videó
Oktatóvideó témája	<i>A Senki szigete</i>
A szövegértést fejlesztő módszer	Jóslás
Feladatlírás	Az előadás megtekintése előtt a cím, a leírás, a kommentek elolvasása alapján predikciók megfogalmazása az előadással kapcsolatban. A jóslatok ellenőrzése az előadás hallgatása közben.
Munkaforma	Csoportmunka
Az oktatóvideó elérhetősége	https://www.youtube.com/watch?v=HhPtPQwdPy0

9. feladat

Ajánlott korosztály	10. évfolyam
Tananyag	Irodalom: Jókai Mór: <i>Az arany ember</i>
Szövegértési szint	Az alkotó, kreatív szövegértés szintje
Szövegértési művelet	A vizuális gondolkodás fejlesztése
Feladattípus	Következtetés a szöveg tartalmára a képek, illusztrációk segítségével
Nyelvi szint	Szöveg szintje
Cél	A tananyag feldolgozása
Oktatóvideó típusa	VR-videó
Oktatóvideó témája	<i>A Senki szigete</i>
A szövegértést fejlesztő módszer	T-táblázat
Feladatlírás	Az előadás megtekintése hang nélkül, ezt követően egy narratív szöveg megfogalmazása az előadás lehetséges tartalmával kapcsolatban. A narráció elmondása/alámondása a videó második megtekintése közben. A harmadik megtekintéskor az egyező és az eltérő információk gyűjtése T-táblázatban.
Munkaforma	Csoportmunka
Az oktatóvideó elérhetősége	https://www.youtube.com/watch?v=HhPtPQwdPy0

Az oktatóvideó megtekintését követő, reflektáló feladatok

A reflektálás fázisában az új ismeretek megszilárdítása a fő cél. Ebben a szakaszban kerül sor az elsajátított ismeretek összefoglalására és ellenőrzésére, illetve az elvégzett munka értékelésére. A reflektálás során mindhárom cél megvalósításában alkalmazhatók oktatóvideókhöz kapcsolódó módszerek. Mivel a reflektálás szakasza az utolsó elem a tananyag feldolgozásában, a fokozatosság elvét itt is megtartva célszerű az alkotó, kreatív szövegértéshez kapcsolódó, szövegszintű feladatokkal zárni a feldolgozást.

10. feladat

Ajánlott korosztály	9. évfolyam
Tananyag	Irodalom: Szophoklész: <i>Antigoné</i>
Szövegértési szint	Az alkotó, kreatív szövegértés szintje
Szövegértési művelet	A fantázia fejlesztése, szövegalkotás
Feladattípus	A szöveg befejezése, folytatása, javítása, átfogalmazása
Nyelvi szint	Szöveg szintje
Cél	Szövegértés ellenőrzése szövegalkotással
Oktatóvideó típusa	Előadás-stílusú, rövid, zenés videó
Oktatóvideó témája	<i>Antigoné</i>
A szövegértést fejlesztő módszer	Rapdolgozat
Feladatleírás	A tanult téma rapstílusú átírása és előadása 1 percben a videóban szereplő módszer alkalmazásával (szótagszám, sorok száma, rímelés).
Munkaforma	Csoportmunka
Az oktatóvideó elérhetősége	https://www.youtube.com/watch?v=1HrjpMrKr-E

Összegzés

A tanulmány a hallás utáni szövegértési képesség fejlesztését vizsgálta oktatóvideók alkalmazásával. A különböző szövegértési szintek, mint a szó szerinti, az értelmező, a kritikai és a kreatív szövegértés fejlesztése érdekében az oktatóvideók integrálása kiemelt szerepet kap az oktatási folyamatban. A hallás utáni szövegértési képesség fejlesztésére irányuló oktatóvideók és a hozzájuk kapcsolódó feladatok számos kulcsfontosságú kompetenciát céloznak meg. A diákok verbális kommunikációs készségei javulnak, mivel a hallott információk feldolgozása és a megfelelő válaszok megformálása igényli a nyelvi kifejezés sokrétűségét. Fejlődik a kritikai gondolkodás, az analízis és a szintetizáló képesség, mivel a tanulók a videók tartalmát elemzik, összehasonlítják más szövegekkel, és saját véleményt alkotnak. A vizuális és a verbális információk közös értelmezése során a tanulók nemcsak a hallott anyag megértését, hanem a kreatív gondolkodásukat is fejlesztik. A projektekben a tanulók használják együttműködési készségüket is, mivel sok feladat csoportmunkára épít, amikor is empátiájukkal mások véleményét is figyelembe kell venniük. Végül az önálló tanulásra való ösztönzés is kulcsfontosságú, hiszen az egyéni munka során a diákok a digitális világ eszközeit használva saját tempójukban fedezhetik fel a tananyagot, és ez hozzájárul a tanulási motivációjuk növeléséhez és a felelősségvállalásuk erősítéséhez.

Összességében ezek a feladatok nemcsak a szövegértési képességet gazdagítják, hanem a tanulók általános nyelvi és interperszonális készségeit is fejlesztik, amelyek későbbi életükben is elengedhetetlenek. A digitális oktatási anyagok, például az oktatóvideók száma folyamatosan nő, és bár minőségük nem egyenletes, várható, hogy ezek az eszközök egyre szélesebb körű alkalmazásra találnak a formális ismeretszerzés során is. Ezért fontos a kritikai szemlélet erősítése és a szelektálás, amely lehetővé teszi, hogy a jövő pedagógiai gyakorlatában az oktatóvideók is hozzájárulhassanak a nyelvi készségek multifunkcionalitásának a fejlődéséhez.

A tanulmány az MTA Székházában 2025. június 18-án rendezett *Anyanyelv – tanulás – oktatás: Konferencia az anyanyelvi nevelés szerepéről az oktatásban* című konferencián elhangzott előadás alapján készült.

Irodalom

- Adamikné Jászó Anna 2003. A szövegértő olvasás fejlesztése. In: *Csak az ember olvas*. Tinta Kiadó. Budapest. 95–101.
- Bárdossy Ildikó – Dudás Margit – Pethőné Nagy Csilla – Priskinné Rizner Erika 2002. *A kritikai gondolkodás fejlesztése – az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei*. Tanulási segédlet pedagógusok és pedagógusjelöltek számára a saját élményű tanuláshoz. Pécsi Tudományegyetem. Pécs.
- Balla Fanni 2019. Az auditív és a vizuális ingerek hatása a szövegértésre. *Anyanyelv-pedagógia* 3. <https://doi.org/10.21030/anyp.2019.3.3>
- Boronkai Dóra 2005. A szövegértő olvasás szintjei és lehetséges feladattípusai. *Magyartanítás* 4: 15–25.
- Boronkai Dóra – Maczó Edit 2025. Oktatóvideók pedagógiai hatékonyságának elméleti megközelítése. *The Future of Teaching the Future of Learning*. International Conference on Digital Educational Methodology. Digitális Oktatásmódszertani Nemzetközi Konferencia. 2025. május 16. Gábor Dénes Egyetem. Budapest.
- Brame, Cynthia J. 2016. Effective educational videos: Principles and guidelines for maximizing student learning from video content. *CBE—Life Sciences Education* 15: 1–6. <https://doi.org/10.1187/cbe.16-03-0125>
- Celce-Murcia, Marianne – Dornyei, Zoltan – Thurrell, Sarah 1995. Communicative Competence: A Pedagogically Motivated Model with Content Specifications. *Issues in Applied Linguistics* 6: 5–35. <https://doi.org/10.5070/L462005216>
- Ding, Lin – Yoon, Minjung – Kim, Daehee 2024. Unveiling the pedagogical advantage of tutoring-style videos in an authentic biology class. *Journal of Computer Assisted Learning* 3: 946–959. <https://doi.org/10.1111/jcal.12930>
- Gósy Mária 1996. Az elhangzott szöveg és az olvasott szöveg megértésének összefüggéseiről. *Magyar Nyelvőr* 2: 168–179.
- Harrison, Terry 2019. How distance education students perceive the impact of teaching videos on their learning. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning* 35: 260–276. <https://doi.org/10.1080/02680513.2019.1702518>
- Hedge, Tricia 2000. *Teaching and learning in the language classroom*. Oxford University Press. Oxford.
- Horne, Joanna Kathryn 2017. Reading Comprehension: A Computerized Intervention with Primary-age Poor Readers. *Dyslexia* 2: 119–140. <https://doi.org/10.1002/dys.1552>
- Horváth Zsuzsa 2003. *A szövegértés mint koherenciaképző a tanításban és a tanulásban*. Testvéri tantárgyak. KÁOKSZI. Budapest.
- Mayer, Richard E. 2021. Evidence-based principles for how to design effective instructional videos. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition* 2: 229–240. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2021.03.007>
- Noetel, Mitchell – Griffith, Stephanie – Delaney, Olivia – Sanders, Trent – Parker, Philip – del Pozo Cruz, Borja – Lonsdale, Chris 2021. Video Improves Learning in Higher Education: A Systematic Review. *Review of Educational Research* 2: 204–236. <https://doi.org/10.3102/0034654321990713>
- Oxford, Rebecca L. 1993. Research Update on Teaching L2 Listening. *System* 21: 205–211. [https://doi.org/10.1016/0346-251X\(93\)90042-F](https://doi.org/10.1016/0346-251X(93)90042-F)
- Ploetzner, Rolf 2022. The effectiveness of enhanced interaction features in educational videos: a meta-analysis. *Interactive Learning Environments* 5: 1597–1612. <https://doi.org/10.1080/10494820.2022.2123002>
- Rivers, Wilga M. – Temperley, Mary S. 1978. *A Practical Guide to the Teaching of English as a Second or Foreign Language*. Oxford University Press. Oxford.
- Scrivener, Jim 2005. *Learning teaching* (2nd ed.). Macmillan. London.
- Sembing, Hanna Theresia Rehulina – Katemba, Caroline Victorine 2023. The use of YouTube English educational videos in improving listening comprehension. *Journey Journal of English Language and Pedagogy* 1: 161–170. <https://doi.org/10.33503/journey.v6i1.622>

- Steklács János – Hódi Ágnes – Török Tímea 2020. Az olvasás-szövegértés tanításának megújítása az elméleti keretek, az értékelés és a fejlesztőprogramok területén. *Magyar Tudomány* 1: 11–23. <https://doi.org/10.1556/2065.181.2020.1.2>
- Szabó Éva 2019. A hallás utáni értés elméleti megközelítése és a hallás utáni értést fejlesztő stratégiák In: Antalné Szabó Ágnes – Gonda Zsuzsa – Major Éva – Raátz Judit – Szabó Éva (szerk.) *A szövegértés mint tanulási képesség fejlesztése*. ELTE. Budapest. 81–96. https://mindenkiiskolaja.elte.hu/wp-content/uploads/2019/09/A-sz%C3%B6veg%C3%A9rt%C3%A9s-mint-tanul%C3%A1s-k%C3%A9pess%C3%A9g-fejleszt%C3%A9s_INTERA.pdf (2025. április 8.)
- Taghani, Hossein – Ghafournia, Narjes 2018. The impact of using multimedia content on teaching listening comprehension: A study of Iranian secondary school learners. *International Journal of Educational Investigations* 3: 43–56.
- Vári Péter (szerk.) 2003. *PISA-vizsgálat*. Műszaki Kiadó. Budapest.
- Vári Péter– Bánfi Ilona – Felvégi Emese – Krolpp Judit – Rózsa Csaba – Szalay Balázs 2000. A PISA 2000 vizsgálatról. *Új Pedagógiai Szemle* 12: 31–43.

Dóra Boronkai

Developing reading comprehension skills with educational videos

This study explores the possibilities for developing various levels of reading comprehension using educational videos, which are becoming increasingly popular today. Literal reading, which involves searching for specific information; interpretive reading, which requires drawing conclusions; critical examination of texts; and the creative use of imagination can all be supported by different types of educational videos. In its theoretical introduction, the study provides an overview of the main operations and task types related to the levels of reading comprehension. It also addresses strategies and developmental procedures for listening comprehension. The next section examines several types of video (lecture-style, animated, combined, interactive, etc.) in terms of which levels of reading comprehension they can help develop – through the integrated interpretation of visual and verbal, auditory and written information – whether used in classroom activities or for independent learning. Using specific educational videos, the study presents tasks linked to different levels of reading comprehension, types of operations, and exercise types. These examples can serve as models for creating additional exercises for upper primary and secondary school students. The tasks are grouped into three categories: introductory and preparatory activities before watching the educational videos, tasks performed during viewing, and reflective activities after watching. The study also illustrates how educational videos can contribute not only to the development of reading comprehension skills but also to the multifunctionality of language skills.

Kulcsszók: anyanyelv-pedagógia, szövegértési szintek, hallás utáni szövegértés, oktatóvideó, verbális és vizuális információ értelmezése

Keywords: first language pedagogy, reading comprehension, educational videos, teaching methods, independent learning

Az írás szerzőjéről

Boronkai Dóra

Pécsi Tudományegyetem, Szekszárd, Magyarország

boronkai.dora[kukac]pte.hu

<https://orcid.org/0009-0007-6159-1595>